

הדף היומי בבלי: מסכת בבא בתרא דף ע'
הדף היומי בהלכה: סימן ר"ח מסעיף י' עד סעיף י"א
המוסר היומי: שם עולם פרק ג' עד 'והנה מענין שבת קדש'

לוח
לימוד
יומי

שלושים יום קודם הרגל דורשים בהלכות החג

הלכות וענייני הרגל מתוך ביאורים ומוספים למשנ"ב בהוצאת דרשו

כמה מגדולי ישראל לא הרשו לחטוף את האפיקומן - מסיבות שונות

בבתים רבים נהוג שהילדים חוטפים לאחר 'יחץ' את החלק הגדול של המצה, המיועד ל'אפיקומן', ומחביאים אותו; מנהג זה עתיק יומין הוא, וכבר לפני כשלוש מאות שנה כתב ה'ח"ק יעקב' שיתכן שמקורו בדברי הרמב"ם: "וצריך לעשות שינוי בלילה הזה כדי שיראו הבנים וישאלו ויאמרו מה נשתנה הלילה הזה... וכיצד מְשַׁנָּה... וחוטפין מצה זה מיד זה וכיוצא בדברים האלו". אולם, יש מגדולי ישראל שלא הרשו לנהוג כן בביתם. ויש מהם שטעמו היה משום שהמצה טעונה 'שימור'; והוסיף כי לפיכך נרמזה אכילת האפיקומן בסימן 'צפון' (בליל הסדר), להורות שהיא טעונה שמירה והצפנה. ויש מהם שטעמו היה משום שבפי הבריות נשתרש מנהג זה בשם 'גנבת האפיקומן', ובנוסף - הילדים מבקשים משהו 'תמורת' השבת הגנבה, ואין זה ראוי להרגיל את הילדים למעשים כאלו אף באופן של דימוי בעלמא.

ביאורים ומוספים למשנ"ב דרשו, תעג, 70

האם אומרים "ועל הכלכלה" בחתימת ברכת 'על המחיה'?

לדעת רוב הראשונים, נוסח חתימת ברכת 'על המחיה' הוא: "ברוך אתה ה' על הארץ ועל המחיה", וכן פסק המשנה ברורה. ולדעת כמה ראשונים נוסח החתימה דומה לנוסח שבפתיחת הברכה: "על המחיה ועל הכלכלה"; ויש מגדולי ישראל שנהגו כך. ויש שנהגו לומר: "על המחיה ועל הכלכלה אין אומרים", וכוונתם שאם אין צורך להוסיף "ועל הכלכלה", אזי יחשב כאילו אמרו לאחר סיום הברכה: "ועל הכלכלה אין אומרים"; אך אין בכך תועלת, וגם יתכן שאסור לנהוג כן מחמת ההלכה שהמברך ברכה צריך להמתין בשתיקה עד שרוב השומעים יסיימו לענות 'אמן'. והנהוג לומר "על המחיה", ושומע את הברכה מפי הנוהג לומר "על המחיה ועל הכלכלה" - יש אומרים שיענה 'אמן' מיד לאחר "על המחיה". [שו"ע י, משנ"ב ג, ושעה"צ נב; ביאורים ומוספים דרשו, 45; וראה משנ"ב קכד, לו, ושו"ת בצל החכמה ה, יז]

אכלת תמרים מחו"ל וענבים מארץ ישראל - כיצד תחתום את ברכת 'על העץ'?

על פירות משבעת המינים: זיתים, תמרים, ענבים, תאנים ורימונים, מברכים ברכה אחרונה "על העץ ועל פרי העץ", וחותרים: "על הארץ ועל הפירות". כשאוכלים פירות שידוע בוודאות כי גדלו בארץ ישראל, אף כשנאכלים בחוץ לארץ - צריך להזכיר זאת בחתימת הברכה: "על הארץ ועל פירותיה"; ונחלקו הפוסקים אם צריך להזכיר את גדילת הפירות בארץ ישראל גם לפני חתימת הברכה: "ונודה לך על הארץ ועל פירותיה". ואם אמר "הפירות" במקום "פירותיה", יצא ידי חובה; ולהיפך, אם אמר "פירותיה" על פירות חוץ לארץ - יש שהסתפקו אם יצא ידי חובה, ויש מהם שכתב שמסתבר שיצא. ואם אוכל פירות מארץ ישראל ומחוץ לארץ יחד - נחלקו הפוסקים אם יאמר "פירותיה" או "הפירות", ויש שצדד לומר "ועל פירותיה ועל הפירות". [שו"ע י, ומשנ"ב נא, נב רנד; ביאורים ומוספים דרשו, 46-48]

מדוע מנהג האשכנזים שלא לומר על מיני דגן מארץ ישראל "ועל מחיתה"?

כאמור, בחתימת ברכת 'על העץ' על פירות ארץ ישראל אומרים "ועל פירותיה". וכן בברכת 'על הגפן' על יין המיוצר מענבים שגדלו בארץ ישראל - לדעת פוסקים רבים יש לחתום "ועל פרי גפנה"; אך יש שנהגו שלא לשנות וחותרים "ועל פרי הגפן". ובברכת 'על המחיה' על מיני דגן שגדלו בארץ ישראל - יש מהראשונים שכתבו לחתום "ועל מחיתה", וכן מנהג בני ספרד; ורוב הראשונים והפוסקים לא הזכירו שינוי זה, וכן מנהג בני אשכנז שלא לשנות וחותרים "ועל המחיה". ויש מהאחרונים שכתב טעם לדבר, משום שמיני הדגן בצורה שבה מברכים עליהם על המחיה נשתנו מצורת גידולם בארץ, שהרי רק לאחר בישול ואפיה מברכים עליהם 'על המחיה'; ויש שכתבו כי טעם הדבר משום שחלק נכבד מהקמח הנמצא בארץ ישראל מקורו מחוץ לארץ. [ביאורים ומוספים דרשו, 49]

אתמול למדנו

- מאכל מקמח דגן המעורב בקמח אחר - אין לברך עליו ברכת המזון ו'על המחיה' אלא כאשר הכמות היחסית של הדגן, מתוך הכמות הכוללת שאכל בכדי אכילת פרס, היא 'כזית'.
- יש שכתבו כי הכלל האמור אינו חל רק על תערובת שני קמחים, אלא בכל תערובת שהיא של מיני דגן עם מינים אחרים, ולכתחילה יש להחמיר כדבריהם; וכן הורו פוסקי זמננו, שיש להחמיר בדבר. וכשיש חלקים בתערובת שאינם מקשה אחת עם הדגן, כמצוי בעוגות שונות עם מילוי, וכן במקרה שחלקי התערובת לא נאפו ולא התבשלו יחד, לכל הדעות אין לברך 'על המחיה' אלא באופן הנ"ל.

מחר נלמד

- אכלת עוגה וענבים - כיצד תברך ברכת 'מעין שלוש'?
- אכלת תמרים ותפוחים - כמה ברכות תברך בסך הכל?
- מדוע אין צורך לשוב ולברך כששוכחים להזכיר את השבת בברכת 'מעין שלוש'?